

1927 & 1930

Δελφικές Εορτές

του Κώστα Μπουρναζάκη

ποιητή, μεταφραστή, μελετητή της λογοτεχνίας και φιλολογικού εκδότη

Τον Σεπτέμβριο του 1922, η Ελλάδα κατακλυζόταν από τα κύματα των προσφύγων που δημιούργησε η Μικρασιατική Καταστροφή. Τα χρόνια που θα ακολουθήσουν, μεγάλο τμήμα της κοινωνίας επιβίωνε σε τραγικές συνθήκες. Σε αυτό το ζοφερό κλίμα ο τριανταοκτάχρονος Άγγελος Σικελιανός αποφάσισε να περάσει από την ποίηση στην πράξη. Η κρισιμότητα των καιρών ενέτεινε την αίσθηση της αποστολής και του χρέους του προς την πατρίδα και τον άνθρωπο. Πίστεψε ότι ο ουσιαστικότερος τρόπος για να βγει ο τόπος από το τέλμα ήταν να ανακτήσει ο ελληνικός λαός συνείδηση των άφθαρτων αξιών του, προσεγγίζοντας τα έργα και τις παραδειγματικές πράξεις που, σε μια τρισχιλιόχρονη πορεία, δικαίωσαν την ύπαρξή του και καταξίωσαν τον ιστορικό του βίο.

Ήταν η κατάλληλη ώρα η απόφαση αυτή να συνδυαστεί με το δελφικό του όραμα. Από τα νεανικά του χρόνια ο Σικελιανός, με βάση το αρχαίο αμφικτυονικό κέντρο, είχε οραματιστεί ένα χώρο συνάντησης της παγκόσμιας πνευματικής κοινότητας, όπου διανοούμενοι, επιστήμονες και καλλιτέχνες, χωρίς πολιτικές παρεμβάσεις και σκοπιμότητες, θα εργάζονταν με στόχο την πνευματική και ψυχική ανύψωση και συναδέλφωση των λαών. Για την πραγμάτωση του στόχου αυτού πρότεινε συνάμα την ίδρυση ενός ανεξάρτητου πανεπιστημίου στους Δελφούς με γνωστικό αντικείμενο τις ανθρωπιστικές, ηθικές και καλλιτεχνικές σπουδές και με άμεση σύνδεση με τα επιτεύγματα του λαϊκού πολιτισμού,

Από την παράσταση του *Προμηθέα Δεσμώτη*, τον Μάιο του 1927 (Αρχείο Κώστα Μπουρναζάκη).

Ο ζωγράφος Γιάννης Τσαρούχης με τοπική φορεσιά στις Δελφικές Εορτές 1930.

Η Εύα Πάλμερ, σύζυγος του Άγγελου Σικελιανού, μοιράστηκε το όραμά του και ήταν ο κύριος συμπαραστάτης του στον τεράστιο αγώνα για τη διοργάνωση των Δελφικών Εορτών. Φωτογραφία της Έλλης Σεραϊδάρη-Σουγιουλτζόγλου, της γνωστής Nelly's (© Φωτογραφικά Αρχεία Μουσείου Μπενάκη, Αθήνα).

της κύριας, όπως πίστευε, πηγής ανάτασης και ζωογόνησης του παρόντος. Για να προσελκύσει όσους θα ήταν πρόθυμοι να ανταποκριθούν στο κάλεσμά του και να διαδώσει τη «Δελφική Προσπάθεια», θα πραγματοποιήσει τις «Δελφικές Εορτές», με κύριο συμπαραστάτη τη σύζυγό του, την Αμερικανίδα Εύα Πάλμερ. Εκείνη, ερχόμενη στην Ελλάδα το 1906, είχε αφιερώσει τη ζωή της στη μελέτη του αρχαίου θεάτρου και της βυζαντινής μουσικής, ενώ αποκαλυπτική υπήρξε η γνωριμία της με τον λαϊκό μας πολιτισμό, τον οποίο θεωρούσε πρότυπο αυτάρκειας και δημιουργικότητας των κατοίκων χωριών και πόλεων· από τη θέση του αργαλειού θα δείξει και η ίδια με μοναδική τέχνη και καλαισθησία τις δυνατότητες μιας παράδοσης η οποία έφτανε έως τα ομηρικά χρόνια.

Την Πρωτομαγιά του 1925 έγινε η επίσημη αναγγελία της Δελφικής Προσπάθειας και έως τον Μάιο του 1927, ο ποιητής και η Εύα Πάλμερ θα διεξαγάγουν έναν τεράστιο αγώνα (που υπερέβαινε τα όρια της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, μολονότι η Εύα Πάλμερ ήταν ιδιαίτερα εύπορη) για την οργάνωση των εκδηλώσεων· κινητοποιώντας εκατοντάδες ανθρώπους γι' αυτό το σκοπό, στην Ελλάδα και σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη, διαθέτοντας τεράστια ποσά για τη διευθέτηση του δελφικού τοπίου, των δρόμων και των οικημάτων των κοντινών περιοχών, προετοιμάζοντας και φιλοξενώντας δεκάδες ηθοποιούς, μουσικούς, χορευτές, αθλητές, στρατιωτικό προσωπικό (έλαβαν μέρος σε ιππικούς αγώνες στο στάδιο των Δελφών). Το γεγονός αποτελούσε αναμφίβολα και πανελλήνιο πεδίο περιέργειας και κοσμικής έλξης. Στις αρχές Μαΐου 1927, είτε οδικώς είτε με πλοία, μέσω της Ιτέας, κατέφθαναν στους Δελφούς εκατοντάδες προσκεκλημένοι από την Ελλάδα και την Ευρώπη, καθώς και δεκάδες δημοσιογράφοι και κάτοχοι εισιτηρίων (τα οποία είχαν προμηθευτεί από ειδικά πωλητήρια στην Αθήνα).

Οι πρώτες Δελφικές Εορτές θα διεξαχθούν στις 9 και 10 Μαΐου 1927, στο αρχαίο θέατρο και στο στάδιο των Δελφών. Κατά τη διάρκειά τους παρουσιάστηκαν ο *Προμηθέας Δεσμώτης* του Αισχύλου (σε μετάφραση Γ. Γρυπάρη), σκηνοθετημένος πρωτοποριακά από την Πάλμερ (με βάση χορικές κινήσεις που απεικονίζονται σε αρχαία αγγεία), συναυλία βυζαντινής μουσικής, δημοτικοί χοροί και τραγούδια από τοπικά συγκροτήματα, αθλητικοί και ιππικοί αγώνες, αναπαραστάσεις αρχαίων τελετουργικών χορών και έκθεση λαϊκής χειροτεχνίας. Ο Σικελιανός ανακοίνωσε σε ομιλία του τις αρχές και τους σκοπούς της Δελφικής Προσπάθειας.

Η προβολή από τον ελληνικό Τύπο ήταν τεράστια: πρωτοσέλιδα με διθυραμβικές περιγραφές και εικόνες από τις εκδηλώσεις κυριαρχούσαν στις εφημερίδες της περιόδου. Αναρίθμητες σελίδες αφιερώνονται και στον ευρωπαϊκό Τύπο. Από τους εκατοντάδες ξένους προσκαλεσμένους (διανοούμενους, καλλιτέχνες, δημοσιογράφους), οι Ευρωπαίοι μάθαιναν ότι και οι σύγχρονοι Έλληνες έχουν πνευματική και καλλιτεχνική ζωή. Εντούτοις, το όραμα του ζεύγους Σικελιανού φαίνεται να είχε παραμεριστεί από την επιτυχία των δελφικών εκδηλώσεων. Συνάμα, σε προσωπικό επίπεδο, για εκείνους ο θρίαμβος και η φήμη συνυπήρχαν με την οικονομική καταστροφή, λόγω των δυσβάστακτων χρεών που είχαν επωμιστεί για την πραγματοποίηση των Εορτών.

Αυτά τα οικονομικά ζητήματα θα σταθούν εμπόδιο στην άμεση συνέχεια της Δελφικής Προσπάθειας. Η Πάλμερ μετέβη στις Ηνωμένες Πολιτείες διαδίδοντας με

Ο Άγγελος Σικελιανός, φωτογραφημένος από τη Nelly's ως μάσκα (αριστερά) και μάσκα (δεξιά) από την παράσταση *Προμηθέας Δεσμώτης* των Β' Δελφικών Εορτών, 1930 (© Φωτογραφικά Αρχεία Μουσείου Μπενάκη, Αθήνα).

ομιλίες την πρωτοβουλία και αναζητώντας χορηγίες και συμπαράσταση. Ο Σικελιανός είχε στραφεί στη Γαλλία. Οι εγκάρδιες γνωριμίες του με διανοουμένους στο Παρίσι (ανάμεσά τους και ο Πωλ Βαλερύ) του δίδουν ελπίδες για την πορεία της προσπάθειάς του, ανοίγοντας συνάμα το περιεχόμενο των επόμενων Δελφικών Εορτών και προς άλλες θεματικές κατευθύνσεις (υπήρχε σχέδιο για έκθεση μοντέρνας τέχνης με έργα των Πικάσο, Μπρακ, Ντεραίν κ.ά.) Θα χρειαστούν τρία χρόνια, με αναρίθμητες συναντήσεις, ενέργειες, υποσχέσεις και ματαιώσεις, έως την ημέρα έναρξης των δεύτερων Δελφικών Εορτών, που διεξήχθησαν χάρη στις χορηγίες εύπορων Αθηναίων (ανάμεσά τους η Έλενα Βενιζέλου, οι οικογένειες Μπενάκη, Ζαρίφη, Σταθάτου κ.ά.) και στο μεγάλο δάνειο που πήρε το ζεύγος Σικελιανού από την Εθνική Τράπεζα. Στις εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν στις 1-3, 6-8 και 11-13 Μαΐου 1930, θα επαναληφθούν τα καλλιτεχνικά και άλλα γεγονότα του 1927· αυτή τη φορά, μαζί με τον *Προμηθέα Δεσμώτη* (με νέα σκηνοθετική παρουσίαση της Πάλμερ) θα προστεθεί και η παράσταση των *Ικέτιδων*.

Η δημόσια προβολή μέσα από τον ελληνικό και διεθνή Τύπο υπήρξε ακόμη μεγαλύτερη από εκείνη του 1927. Και αυτή τη φορά, όμως, το ενδιαφέρον επικε-

Μάσκες κατασκευασμένες από τη γλύπτρια Ελένα Σαρντώ για την παράσταση *Προμηθέας Δεσμώτης*, η οποία παρουσιάστηκε στις Β' Δελφικές Εορτές, το 1930. Φωτογραφία της Nelly's (© Φωτογραφικά Αρχεία Μουσείου Μπενάκη, Αθήνα).

ντρώθηκε στις εκδηλώσεις και όχι στους πνευματικούς στόχους που έθετε ο Σικελιανός. Οι Δελφικές Εορτές επί μήνες αποτελούσαν το κέντρο των καλλιτεχνικών συζητήσεων της εποχής. Και κατά τα επόμενα χρόνια το ευρύτερο ενδιαφέρον θα έμενε σε αυτό τον τομέα. Μια «πρωτόγονη» μάλιστα κινηματογράφηση στιγμιότυπων (από τους αδελφούς Γαζιάδη) κυρίως από τον *Προμηθέα Δεσμώτη* (1927) θα παρέμενε έως τις μέρες μας «εικόνα» άκρως περιοριστική και υπονομευτική των πραγματικών γεγονότων, για τον σύγχρονο θεατή.

Μετά το 1930 όλες οι απόπειρες καθιέρωσης της Δελφικής Προσπάθειας απέβησαν άκαρπες. Το ζεύγος Σικελιανού είχε χάσει κάθε περιουσιακό του στοιχείο και ήταν αντιμέτωπο με τις συνέπειες των χρεών του. Οι κρατικοί αρμόδιοι υποσχονταν βοήθεια, αλλά το μόνο που έβλεπαν ως συνέχεια των Δελφικών Εορτών ήταν ένα τουριστικό φεστιβάλ που θα επαναλαμβανόταν κάθε τόσο. Τον Αύγουστο του 1933, η Πάλμερ, αποκαρδιωμένη, αναχώρησε για την Αμερική. Στα μέσα της δεκαετίας του 1930 ο ποιητής, αισθανόμενος ότι δεν υπάρχει λόγος να σπαταλά τον καιρό και την αξιοπρέπειά του αναζητώντας συμπαραστάτες στα σχέδιά του, επανήλθε στο λογοτεχνικό πεδίο. Τον Φεβρουάριο του 1935, στο δεύτερο τεύχος

Στιγμιότυπο από τον πυρρικό χορό στο αρχαίο στάδιο των Δελφών.

Β΄ Δελφικές Εορτές, 1930. Φωτογραφία της Nelly's (© Φωτογραφικά Αρχεία Μουσείου Μπενάκη, Αθήνα).

Κοπέλες του χορού των Ωκεανίδων.

Πρόβες στο αρχαίο θέατρο των Δελφών πριν από την παράσταση *Προμηθέας Δεσμώτης*. Β΄ Δελφικές Εορτές, 1930. Φωτογραφία της Nelly's (© Φωτογραφικά Αρχεία Μουσείου Μπενάκη, Αθήνα).

του περιοδικού *Τα Νέα Γράμματα* –το οποίο αποτελούσε επίσημο βήμα της Γενιάς του '30– ο Σικελιανός θα δημοσιεύσει το ποίημα «Ιερά Οδός». Είναι η απαρχή μιας νέας δημιουργικής περιόδου και το τυπικό τέλος της Δελφικής Προσπάθειας.

Με τη σημερινή χρονική απόσταση από το 1927 και το 1930, ένα εύλογο συμπέρασμα –αν δεν σταματήσουμε στις πολλές σημαντικές προτάσεις του Σικελιανού που συνέθεταν τη Δελφική Ιδέα– είναι ότι γύρω από τη Δελφική Προσπάθεια συγκροτήθηκε και έδρασε –και κυρίως παραδειγματίστηκε– ένας πυρήνας προσώπων που μετέπειτα θα αποτελέσει τη μαγιά η οποία βοήθησε τους Νεοέλληνες να συνειδητοποιήσουν τις αξίες του πολιτισμού τους: η Αγγελική Χατζημιχάλη, ο Σίμων Καρράς, η Έλλη Παπαδημητρίου, ο Γιάννης Τσαρούχης, ο Δημήτρης Πικιώνης, ο Κωνσταντίνος Ψάχος, ο Φιλοκτήτης Οικονομίδης, η Κούλα Πράτσικα, η Έλλη Σεραϊδάρη (Nelly's), ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος, ο Οκτάβιος και η Μέλπω Λογοθέτη-Μερλιέ, ο Θάνος Βελούδιος και πολλοί άλλοι. Μακροπρόθεσμα αυτή στάθηκε μία από τις κύριες προσφορές της προσπάθειας του ζεύγους Σικελιανού στους Δελφούς. Από κοινού βέβαια με την καθιέρωση του ανεβάσματος παραστάσεων τραγωδιών στα αρχαία θέατρα – κάτι που γινόταν για πρώτη φορά στα νεότερα χρόνια. Ο θεσμός των Επιδαιρίων και των άλλων αρχαίων θεάτρων που φιλοξενούν το λόγο των τραγικών έχει την απαρχή του στις θεατρικές εκδηλώσεις των Δελφικών Εορτών.

